

Mit, tradycje i rzeczywistość materialna.
Kruszwica.
Od wczesnopiastowskiego grodu
do zamku kazimierzowskiego

Część I. Gród

Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk
Ośrodek Studiów Pradziejowych i Średniowiecznych
w Poznaniu

Mit, tradycje i rzeczywistość materialna.
Kruszwica.
Od wczesnopiastowskiego grodu
do zamku kazimierzowskiego

Część I. Gród

redakcja Wojciech Dzeduszycki, Joanna Sawicka

Redakcja

Wojciech Dzieduszycki, Joanna Sawicka

Opracowanie graficzne i projekt okładki

Joanna Sawicka

Redakcja techniczna

Joanna Sawicka

Opracowanie indeksów i bibliografii

Jakub Sawicki

Tłumaczenia

Mark Ordon

Skład i łamanie

Joanna Sawicka

**NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI**

Praca finansowana ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
w ramach projektu „Narodowy program Rozwoju Humanistyki”
nr umowy 1aH 15 0419 83 5, w latach 2015-2022,
*Mit, tradycje i rzeczywistość materialna. Kruszwica.
Od wczesnopiastowskiego grodu do zamku kazimierzowskiego*

© Copyright by Instytut Archeologii i Etnologii PAN and individual authors

Na okładce: gród w Kruszwicy u schyłku XI wieku. Cyfrowa rekonstrukcja Macieja Małachowicza
i Rafała Karnickiego, według projektu Bożeny i Wojciecha Dzieduszyckich

Spis treści

Wprowadzenie

Mit i historia

Jacek Banaszek, *Kruszwica w średniowiecznej tradycji kulturowo-historycznej - od „Crusicz” do pogańskiej metropolii*, **13**

Wojciech Dzieduszycki, *Miejsce Kruszwicy w świadomości narodowej Polaków*, **33**

Jarmila Kaczmarek, *Historia badań wykopaliskowych w Kruszwicy*, **45**

Marcin Danielewski, *Kruszwica średniowieczna. Kontekst historyczny, struktury państwa, Kościoła, wspólnoty lokalne i gospodarcze*, **79**

Józef Dobosz, *Kruszwica średniowieczna. Kontekst historyczny, struktury państwa, Kościoła, wspólnoty lokalne i gospodarcze. Kruszwica w dziejach państwa i Kościoła polskiego doby piastowskiej*, **103**

Wojciech Dzieduszycki, Michał Kupczyk, *Środowisko przyrodnicze Kruszwicy, rejonu nadgoplańskiego i jego eksploatacja w średniowieczu*, **141**

Gród

Wojciech Dzieduszycki, *Wczesnośredniowieczny gród w Kruszwicy. Wprowadzenie*, **183**

Wojciech Dzieduszycki, *Wczesnośredniowieczny gród w Kruszwicy. cz. I. Stratygrafia*, **197**

Wojciech Dzieduszycki, *Wczesnośredniowieczny gród kruszwicki. Cz. II. Chronologia*, **223**

Wojciech Dzieduszycki, *Wczesnośredniowieczny gród kruszwicki. Cz. III. Zabudowa*, **265**

Daniel Makowiecki, *Gospodarka zwierzętami średniowiecznego ośrodka kruszwickiego*, **331**

Joanna Rennwanz, *Relikty wczesnośredniowiecznego grodu i zamku kazimierzowskiego w Kruszwicy w świetle danych archeobotanicznych*, **371**

Tomasz Sawicki, *Wczesnośredniowieczne kowalstwo w Kruszwicy*, **381**

Jarmila Kaczmarek, *Wczesnośredniowieczne warsztaty ceramiki budowlanej i ich wytwory. Archeologia eksperymentalna*, **431**

Jarmila Kaczmarek, *Archeologia eksperymentalna – rekonstrukcja procesu formowania i wypału ceramicznych płytek posadzkowych*, **461**

Joanna Sawicka, *Warsztaty szklarskie. Nowe interpretacje*, **475**

Piotr Pawlak, *Wczesnośredniowieczne pracownie skórnicze*, **499**

Piotr Pawlak, *Studia nad obróbką drewna we wczesnośredniowiecznej Kruszwicy. Narzędzia i techniki produkcji*, **519**

Jerzy Maik, Ewa Hanc-Maik, Maria Cybulska, *Masowe i importowane tkaniny z wykopalisk w Kruszwicy*, **535**

Andrzej Sikorski, *Tkaniny na sztylciku z Kruszwicy*, **543**

Joanna Sawicka, *Wyroby z bursztynu i kamieni półszlachetnych*, **547**

Agnieszka Stempin, *Gospodarowanie wolnym czasem. Gród*, **565**

Wojciech Dzeduszycki (1946 - 2020)

*Panie Wojtku!
Pana pamięci poświęcamy tę pracę....*

An aerial photograph of a historical settlement, likely Kruszwica, featuring a wooden palisade and a river. The settlement consists of numerous small, simple wooden huts with conical roofs, arranged in a grid-like pattern within a fenced area. The surrounding landscape is lush with green trees and vegetation, and a large body of water is visible on the right side of the image. The scene is captured from a high angle, providing a clear view of the layout and the natural environment.

Kruszwica to miejsce, z którym wiąże się wielowiekowa tradycja historyczna, uznana za jedną z najstarszych w Polsce. Przez stulecia wzbogacała i kształtowała swe wątki, pozostając w społecznym odbiorze żywą do dzisiaj. To z grodem nad Gopłem wiązano miejsce śmierci złego władcy Gniezna Popiela, o którym pisał w swej kronice Gall Anonim na początku XII stulecia. Dlatego też Kruszwicę od najdawniejszych czasów wiązano, w świadomości Polaków, z genezą państwa piastowskiego. Przyczyniło się do tego podanie o Popiele związane z nieprawdopodobnymi okolicznościami jego śmierci - zjedzonego przez myszy w wieży na wyspie w Kruszwicy